

Spomenik.

(Povest; spisal —n—.)

rimož Lógar je bil gospodar, da malo takih. Svoj dom je imel v Rozálni vasi, in kàj lepo je bilo njegovo posestvo: lepa zidana hiša ob gladkej cesti, za hišo velik hlev, kateri ni bil nikoli prazen, poleg hleva prostorna žitnica in še nekaj drugih gospodarstvih poslopij. Okolo teh poslopij je bil velik vrt s košatim, sadnim drevjem, a za vrtom polje in travniki. Malo je bilo v vasi takih gospodarjev, ki bi imeli toliko rodovitega polja in vse tako blizu skupaj kakor Primož.

Imel je Primož tudi gostilno in ta mu je tudi nekaj donašala, ker je bila jedina v vasi. Tega sicer ne smete misliti, da bi bili vaščani prepogostokrat zahajali v njegovo gostilno, a prišli so vender tù in tam pod večer k Primožu, da so se to ali óno pogovorili in malo okrepčali z dobro vinsko kapljico; Primož Lógar je bil vedno na dobrem glasu, da toči pristnega Metličana. Gostilno je oskrbovala njegova žena Rotija, ki je bila obče spoštovana kot poštena in skrbna gospodinja. Pomagala jej je o velikih praznicah, kadar je prišlo po več gostov iz bližnjega mesta k Logarjevim, njena starejša hčerka Marijca.

Marijčina sestra Anica, ki je v jeseni začela v šolo hoditi, držala se je vedno matere in se po večkrat utikala v taka opravila, katerà jej niso bila nič mári. A vender je bila Anica ljubeznivo dekletce. Učila se je pridno in kadar koli je prišla iz učilnice domóv, pripovedovala je materi, koliko lepega je slišala v šoli.

Logarjev sin Ivanek je bil vedno pri očetu. Hodil je z njim po polji in travnikih, v vzpomladi je sadil mlada drevesca, oskrboval stara ter gonil živino na pašo. Priden sin je bil to in bilo se nájati, da bode jedenkrat dober gospodar.

* * *

Bilo je v jeseni. Logarjevo polje je dobro obrodilo in z veselím srcem je spravljal oče Primož poljske pridelke domóv. Hvalil je Boga, da je očeval njegovo polje vsake uíme in mu takó bogato poplačal njegov trud. S ponosom je obiral Ivanek preobložene jablane in hruške na vrtu, katere je vzpomladi pridno oskrboval. Svest si je bil, da ni delal zamán in se zdaj sme veseliti sadú svojega dela.

Nekega večera je sedela Primoževa družina pri večerji. „Hvala Bogu,“ dejal je oče Primož, „delo na polji je opravljeno.“ — „Vže dôkaj let ni bila jesen takó bogata, kakor letos,“ dostavila je mati Rotija.

„Res je to,“ pritrdil je Primož, in tudi Anica je prikimala z glavico v potrdilo.

„Ali nekaj me skrbi,“ začel je za nekaj časa zopet Primož, „vina je vže malo v kleti. Treba bode napreči in iti pónj.“

„Zdaj vender ne pojdeš,“ odgovarjala je mati, „za zimo ga bode vže še, pojdeš raje na vzpomlad.“

„Na vzpomlad bode drugega dela preveč,“ dejal je Primož, „a zdaj imam dovolj časa in najboljše bode, ako se zdaj preskrbim z vinom. Do Metlike ni daleč, in če grem takòj jutri, vrnem se v dveh dneh domóv.“

Mati Rotija, ki ni rada ugovarjala svojemu možu, molčala je nekaj časa, potem pa rekla: „Bodi torej! Pa pójdi po vino!“

Pri tem je ostalo. Drugo jutro je Primož zapregel v véliki voz tri konje ter naložil nánj nekaj praznih sodov.

„Pojutrišnjem proti večeru se zopet vidimo,“ dejal je, ko se je spravljaj na voz, „pridni bodite otroci in slušajte mater! Ostanite zdravi vsi skupaj!“

„Pridni bomo, oče, pridni,“ klicali so otroci očetu, le kmalu se vrnite in nam prinesite kaj lepega.“

Stisnil je oče še vsakemu roko in — pognal.

* * *

Materi je bilo ves dan nekako tesno pri sreci: nikjer si ni mogla najti mesta. Ivanek in Marijca sta takoj opazila materino otožnost in sta bila tudi nenavadno tiha. Samó Anica, to ljubeznivo dekletce, katero je oče najbolj ljubil, samó Anica je bila vesela, kakor prejšnji dan, vesela, kakor vsak, komur še ni minila najlepša dóba veselih otročjih let . . .

„Kaj vam je vendar danes, mati,“ vprašal je proti večeru Ivanek svojo mater, „da ste takó otožni in žalostni?“

„Oj, da bi le bil vže oče domá,“ dejala je mati, „takó mi je hudo pri sreci, a sama ne vem, zakaj.“

„Saj se oče kmalu povrne,“ odgovoril je Ivanek.

„Bog daj, zaihtela je mati ter na tihem prosila Bogá, da jej očuva moža na potu.

Drugi dan se je vže nagibal h koncu, a očeta še ni bilo domóv.

Sto in stokrat je šla mati na hišni prag in gledala po cesti, je-li ne prihaja Primož, a gledala je — zamán! —

Odzvonilo je „zdravo Marijo“ in zvezde so se vže užigale na jasnem jesenskem nébesu, a Primoža še ni bilo od nikoder.

Skrbelo je mater vedno bolje in bolje. Ni se mogla premagati in šla je po poti proti ónem kraju, od koder se ima pripeljati Primož. Prišla je do kraja, kder se zavije pot v hrib. Srce jej je močnejše tolklo in — gróza jo je izpreletela po vsem telesu, ko je zagledala na tleh v krvi ležati — svojega moža Primoža. —

„Primož! Primož!“ zakričala je krčevito mati Rotija in omahnila na tla. „Ali živiš? — Nè, mrtev si, Primož, mrtev! . . . Oh Bog moj! Bog moj! . . .“ Izgubila je zavést in onemogla se zgrudila poleg mrtvega moža . . .

Za materjo so prihтели tudi otroci na nesrečno mesto in se jokali za svojim dobrim očetom . . . V kratkem se je raznesla po vsej vasi strašna novica, da se je Primož Lógar ponesrečil.

Ko je peljal vino po hribu nizdolu, splašili so se konji in v divjem teku dirjali navzdol. Voz je zadel ob kamen pri cesti, prevrnil se na Primoža in mu zdobil glavo. —

Nekaj dnij pozneje so pokopali Primoža. In takó je ostala mati brez moža, otroci brez očeta. — Oj, to je bilo zdaj britko in žalostno življenje pri Logarjevih, kder ste bili poprej takó lepo združeni ljubezen in sreča! Celó Anico je minila vsa veselost, ker tudi ona je čutila, da nima več dobrega očeta. — —

Po večkrat je hodila z žalostno materjo, z bratom in sestro na pokopališče, poklekníla na gomilo očetovo in molíla za njegovo dušo. —

* * *

Bila je zopet vzpomlad. — Mati Rotija je dala postaviti na kraju nesreče lep spomenik, velik križ, ki je še danes žalostna priča óne velike nesreče.

Prvo vzpomladno cvetje je objemalo križ ob cesti, in mnogi popotnik, katerega je zanesla pot mimo križa, pokleknil je na ozelenela tlâ molil za dušo rajnega ter priporočal tudi sebe v varstvo božje.

Ko je pa v vasi odzvonilo „zdravo Marijo,“ šla je mati Rotija s svojimi otroci h križu ter ondú dolgo, dolgo molíla za dušo prezgodaj umrlega očeta . . .

Takó so potekala leta. — Ivanek je bil vrl mladenič in potlej mož, ki je pridno oskrboval posestvo ter vse svoje življenje molil Boga. Godilo se mu je dobro. Marijea se je preselila v drugo vas ter postala dobra in skrbna gospodinja. Anica pa ni šla od matere nikamor. Rekla je, da ostane do smrti dobra in pobožna, kar je tudi vestno izpolnila. Bila je materi na njena stara leta tolažba in veselje. Vsak dan je šla z materjo k svetemu znamenju tam ob cesti ter goreče in verno molíla k večnemu Bógu za mir in pokoj ljubemu očetu.

